

תמונותיו של ליכטנשטיין אינן חיות בחיות דוקרת. הצבעים על פי רוב עמומים, מעורפלים ומתעלפים. גם „בית המרוח“ אשר בו מתכנסים בערבים העגומים המוני העם, פועלים, כורים אנשי הים וסתם וואגאבונדים המשכחים את רישם ועמלם במשקה חריף ובאהבים עם ריבות חשודות — גם שם אין אש התאווה בוערת; אין ביצירותיו מן ההודעזעות החיצונית, כי אם איזה אישקט פנימי מפעם בהן ודומה כאילו מכחולו טבול בדם יגונים. וכשהצייר משרטט על הבד רחובות פריז או לונדון, נפשו הולכת שבי אחר הרחוב או הסמטא הבודדת הערירית לאחר חצות. פנס בודד. צאלים. גדר. ולפעמים עץ מיוחם המוסיף ביטוי ונופך אפיני לסביבה העגומה. ליכטנשטיין עבר בארצות רבות וכלן הטביעו באקלימן המיוחד את חותמן עליו, על נשמתו הרגישה ועצבו את דמותו ומהתוטים הרכים צרף מטוה אמנותי עגום מקסים.

צייר נודד, ההולך במשעולים צדדים ונפשו עגומה רוטטת ומבקשת תיקונה בגוון העדין — בא אלינו וטנאו מלא פריימגדים.

ז. ברושי

בצלם, ולבו היה ער לכל נדכא ויכמרו רחמיו לכל טובל וקשהיום.

וקרוב היה לנו האיש, לא רבים כמותו. הוא ידע את ענותו ולחצנו. ב־1930 צרף את קולו הקורא לעזרת אחים נרדפים באי־רופה המורחית והושיט גם לנו יד בבנין המכורה בא"י. הוא תפס את עומק הטרג־דיה שלנו וגודל החנון שבתקומתנו הלאומית־האנושית, והקדיש לה פואימה מיוחדת „לחם ובית“.

בן פ"ח היה המשורר מרקהאם. במותו אָבד לנו ידיד ברוח ודווקא בימים טרופים הללו — אשר מספר אוהבינו הולך הלך ומעט — יהיה העדרו מורגש לנו; זכרנו לברכה!

לתערוכתו של ליכטנשטיין
ה נ ו ד ד ה ביא לנו צרור של 50 תמונות בנות נושאים שונים: נוף, חיים שקטים, רחובות, אנשים, דייגים, נזירים, דרבישים, פרחים, נערות ובתי קפה. כל אלה הדברים צדים את נפשו של האמן והוא מגלם בהם ומשקף את רוחו ואישיותו היוצרת.

תוים וציונים

על סקירות ודקירות

ומי לא הוסיף עוד נופך משלו בגנותה של הבקורת הנמושה והדלה? הכלל, דברי בטול אלה נעשו כעין פסקי הלכות, בחינת מסורת שאין אחריה כלום. אָמנם יש מקום לחלוק על „בקורת“ הבקורת הזאת משני פנים. ראשית, מצד אמיתות העובדה. אפשר לטעון, למשל, כי לא „כצעקתה“, כי יש לה נכסים וודאיים משלה וכי למרות הסתובבותה לעתים מסביב לנקודה אחת וגם נסיגותיה לפעמים לאחור היא יכולה לזקוף על חשבונה שורה של כבושים ונצחונות. ושנית, מצד התועלת

מי לא שמע את פזמונות הקינה, ההולכים ונשנים בלי חשך, כי הספרות העברית ירודה ועלובה, כי אין בה כדי לפרנס את הקורא המהפש בה הארת דרכי יצירה, נתוח נסיונות ספרותיים וכדומה וכי היא רק נגדרת בצעדים כושלים אחרי היצירה, מלקטת בשדותיה לקט, שכחה ופיאה ושמה אותם בתרמיל העניים שלה וכו' וכו'? מי לא קונן ביתו עם כל חבורות המקוננים ככל דברי הקינה האלה

ירוע אוהבים להקים. הללו אינם רוצים להכניס את ראשם בעובי הקורה, לעמוד על פרטי המחלוקת ולהגיד את מוחם בהוצאת משפט צדק, מי משני הצדדים הוא הזכאי. הם יודעי תרועה ואוהבי תרועה. העיקר אצלם עצם ההורדה. יורידו את מי שיורידו ובלבד שיורידו! הם מוכנים בכל עת לקשור קשר על משהו, לבעוט בו, להשפילו, לבנותו ולמלא פניו קלון.

בגידון זה כנראה אין הבדל בין הדורות הראשונים לאחרונים. בכל הזמנים יש כאלה השמחים לאיד, הששים לשלון והנכונים להרע. אבל הבקורת העברית, תהינה זכויותיה מה שתהינה, מחוייבת על ביעור הרע מקרבה. היא מחוייבת לשים קץ לזריות העט, לטומאת הלשון לבטויי פיגול ולהתכבדות בקלון. באחת, היא מחוייבת לקיים את המצוה, שנצטוו עליה לפני אלפי שנים, "והיה מחנך טהור"!

מנישה לנשה

בניורק רבת האנשים ורבת המהומה, רבת התפוזן ורבת ההתרוצצות, רעבת החיים ולהוטת תענוגות החיים מקופחים משום מה החיים הפשוטים, האנושיים, החיים שבהם מתגלית נפש האדם במלאו־זיוה מתוך חשיפת תמצית רגשותיה וגלוי ברק מחשבתה. בין התערבלות במערבולת מלחמת קיום בסביבה רועשת והומה, המלאה התגוששות והתאבקות של עזי חיים, טורפים ודורסים מכל המינים, והמודדת את הכול במדת הצלחה מהירה ועליה לגדולה מצד אחד, ורדיפה בהולה ונואשה אחרי גירויים חדשים ורשמים מזעזעים מצד שני אובדים חיי היקר, חיי אנוש בערכם היומי ובאורם הטהור, החיים שבהם האדם מתרומם ומתעלה ושבהם הוא צר את המיטב שבו, את מהותו העילאית. דומה, משדה ראייתו של האדם כאילו מתעלמים החיים הקרובים לו ביותר, החיים שבין אדם לחברו, המוצאים להם בסוי

הממשית, "שבקינים הגה והי", כבר הורה זקן, "טוב מעשה אחד ממאה אנוחות". כי על כן אין שום ספק, כי מאמר בקורת אחד, הכתוב כהוגן, עולה בערכו על כל קולות היגון והיללה.

אף על פי כן תנוי צער והתרעה אם גם אינם מועילים, לכל הפחות אינם מורידים. אם אינם יכולים לקומם הריסות ולהוסיף נדבכים, הלא גם אין בהם יסוד מערער ומקעקע. ועוד זאת, עצם הצעקה על תקלה וקלקול מוצא לו הר בלב האדם גם בשעה שקצרה ידו למצוא להם תרופה. לפיכך יש לראות את הופעתם של מאמרי בקורת הבקורת מזמן לזמן כראות חזיון טבעי.

אבל בין אם נסכים לדברי המתאוננים על חוסר הבקורת אצלנו ברובם או במקצתם, נוכרח להודות, כי יש לנו ברוך השם, "מירוקת" הבקורת ומפסלתה, מארסה, רפשה וזוהמתה וכי היא מעניקה לנו מנה הגונה מ,המדור התחתון" שלה: החל משריטות חתול וצפרגני־עוף דורס וכלה בהתנפלות מאחורי הגדר, בזריקת חץ מרעל ובלשון אפעה . . . ואיש כי יזיק את רעהו בנגיפה, נשיכה, רביצה ובעיטה למי התרפה ועל ראש מי האשמה תחול? האם לא המזיק חייב? בכל זאת נמצאים עוד "תמימים" כאלה, המוקירים קיתונות ומי שופכין מכל יקר והמתחממים להנאתם לאורם של "אש וגפרית". הללו אין להם ענין עם מי הצדק, מיהו הזכאי ומיהו החייב ולבם אינו פתוח לעצם הדין לברר אותו מכל צדדיו ולהוציא משפט אמת. הם מעריצים באופן אינסטיקטיבי את המתקיפים והמתנפלים, את המסירים עטרות, את המפשיטים סליתות, את המכבים מאורות ואת המעוללים בעפר ונפשם יוצאת לאלה הבאים ככשיל וכליפות לנתוש ולנתוץ, לשבר ולמגר.

דומה, אני מאזין מתוך המלים, "תא ונעבריה", הבאות בקשר עם הורדת רבן גמליאל מנשיאותו, את קול, "הערב רב" ברעו ואת הרעש והשאון, שאנשים מסוג

לפני איזה זמן היו התדפיסים בעלי משקל ובעלי כובד והכילו בתוכם מספר הגון של עמודים. אולם במרוצת הימים נשתלחה מארה במספר דפיהם. הללו הלכו ונתמעטו וביחד עם זה הלך משקלם, הלך וקל עד שנעשו קלים כנוצה. הגענו עכשיו לתדפיסים בני שנים, שלשה דפים ומי יודע, אם לא נוכה בקרוב לתדפיסים כאלה, שבמקום הדפים תמנינה השורות.

הכלל, המנהג של הדפסת תדפיסים פורץ לו דרך והולך ומתפשט במהירות בלתי מצויה. דומה, שבעלי התדפיסים הגיחו גם חיי עולם וגם חיי שעה והסיחו את לבם מכל הנעשה בעולמנו אנו ובעולם הרחב ואינם עוסקים אלא בהדפסת תדפיסים, כדי להפיצם בין השורות הרחבות ולזכות בהם את הרבים.

לכאורה מה בכך? הלא ענין זה הוא בגדר: זה — הנותן — זהה, וזה — המקבל — לא חסר. ועוד, ולו לא תהא זו אלא עבודת-שעשועים בלבד והלא באמריקה הגדולה והרחבה יש עבודות-שעשועים לאלפים ולרבבות, ומה בכך אם תוסף עוד עבודת-שעשועים אחת?

אבל הדבר אינו כל כך פשוט כמו שנראה בסקירה ראשונה. התדפיסים הללו בלבד על הקורא את עולמו. עד עכשיו הוא ידע לתחום תחומים בעניני דפוס להבחין בין מאמר למאמר ולהעריך את כל אחד הערכה הראויה לו. הוא ידע, כי יש מאמרים כאלה שהם בבחינת פרפרים, עבר יומם, נדונו לגניזה — וחסל. למעלה מהם מאמרים בעלי חיים יותר ארוכים ובעלי ערך יותר גדול. וכך היה קובע לו ביחס לדברי ספרות סולם של ערכים ועובר בשלביו מלמטה למעלה עד שהיה מגיע לאלה שאור לא מזה, אלא אור הנצח מאיר מתוכם.

הקורא הזה היה רגיל למצוא בתדפיסים מן החומר המעולה והמשובח, הן והנקי, את זה שהוא או נקודת השיא בעולם הערכים או לפחות הטבוע בחותמם של חשיבות מיוחדת וערך קיים. אבל מן היום שהתחיל לרדת עליו מסר התדפיסים בשפע

בשיחת רעים, במסיכת ידידים ובטויות חושים עדינים, המקשרים לב בלב ונפש בנפש מתוך שתוף חיים ושלוב ענינים. הכלל, אין זמן להפגש, אין הזדמנות להזדמן ואין השעה מספיקה לחיות...

החיים הבהולים והקדחתניים בנ. י. מביאים כליה, כאמור, על פגישות, ראיונות, הזדמנויות וכדומה. אף על פי כן נתבצר להללו עוד מקום-מה בנשפים הנערכים מזמן לזמן, המצפפים המוני אנשים תחת גג אחד והמאפשרים פגישת מכרים וחדוש בריתם של ידידים.

אמנם פגישות אלו אקראיות, גטולות הכנות וכחונות מוקדמות, חסופות וקסופות אף על פי כן אפשר היה לחשוב כי כוחן יפה לשמור על חושים של יפקעו, על קשרים שלא יותרו, על יחסים שלא יתבטלו ועל חמימות-לב שלא תפוג. אבל דוקא האור השופע של החשמל באולמי התפארה, שבהם נערכים הנשפים, והאווירה החגיגית השוררת בהם חושפים בבהירות המסמאת את העינים את כל חוסר השרשיות של יחסים שאינם צומחים צמיחה אטית ובלתי פוסקת בשכבת אדמה, הספוגה לחלוות של שתופי חיים ושתופי עניינים ושאינם יונקים יניקה תמידית מקרב-לב ורות, ההולכת ומתחדשת בלי הרף על ידי מגע-חיים, קשרי-חיים ונסיגות-חיים.

מה דלות ועלובות אמרות השיגרה, שעל שפתי הנפגשים בנשפים אלה ומה נבוכים וריקים פסוקי-הדבור, הנופלים לתוך פיהם! הללו מצלצלים בצלצול משונה וזר, נתלים בחלל האולמים כתמהים על עצמם וגחעים תחתם ללא צליל וללא הד.

תדפיסים

יום, יום כשאני הולך לקבל את מתנת הפוסטה, הריני מזמן את עצמי לקבל איזה תדפיס עם הקדשה קצרה או ארוכה, המתנוססת לתפארה על שערו.

אשר צריך לחפש בו, מחפש בו ואינו מוצא
והריהו עומד אכול ספקות והסוסים,
כשיסמן שאלה גדול תועה בעיניו.
י. אובסי

עצום הוא עומד לנוכח כל החומר הרב
גבוך ומוכה תמהון, אובד עצות וחסר ישע.
הוא מחפש בו את אשר היה רגיל ואת

בקורת ספרים

מ„סולח עון ומוחל פשע“. אם ברצונו להורות
לבני אדם אמת, עליו להיות בעיקר בין
מחפשי אמתות מסורות ומפרשיהן. כי התורה,
שהיא מורשה קהלת יעקב, אינה רק קובץ
אמונות קדומות, אלא היא מסמלת גם
גישה ידועה, דרך למוד מיוחדת של כניסה
לעומק הענין המדובר לפרטי פרטי והבנת
דבר מתוך דבר עד שיושג המכון. (עמ'
61).

הדרשן ייחד את הדבור, אמנם, לשאלות
הזמן, לבציות חדשות שנתעוררו בחיים
היהודיים. אך תמיד מצאו דבריו התעוררות
לעילא וסמוכין ב„כתוב“ שבתורה או
במסורה הקדומה והושפעו ממנו. במאמר
שבו נתח פעם כותב הסורים האלה את
מבנה הדרשה היהודית (השווה: הרבעון
האנגלי, כרך כח, עמ' 269) מצא שעת כושר
להעיר, כי היהודי נתחנך באופן פסיכולוגי
להאמין שהתורה נותנת פתרון ותשובה
מספקת על כל השאלות, כי „הפך בה
והפך בה דכלא בה“ (אבות ה', כ"ה), וכי
רק היה לו צורך לאדם בעין חדה כדי
לגלות משמעות חדשה באותיות ה„כתוב“.
הדרשנים הגדולים שבכל הדורות מחוננים
בכשרון זה שהרב הראשי הרץ בלונדון
מכנה בשם „העין המדרשית“ שבכתה היה
להבחין אמתות חדשות ולגלות דעות
המסתתרות מאחורי הפשט אף של
פסוק חסר ענין. מחבר הספר הנסקר נותן
הגדרה כנה ל„דרשן“ כתארו אותו כ„תיר
ופרשן יוצר“ (עמ' 9). והוא מוסר ניתוח
צודק לדרשה באמר: כונת הדרשה, איפוא,

“STUDIES IN JEWISH PREACHING” Middle Ages

by Israel Bettan, D. D.
Hebrew Union College Press,
Cincinnati, 1939.

התפקיד שמלאה הדרשה בחיים היהודיים
דיים, בהתפתחות התורה היהודית והתפשט
טותה, היה משמש נושא מענין לחקירה.
כדי להעריך את השפעתה, עלינו להתחקות
אחר תולדות הדרשה היהודית — טבעה,
צורתה ותכנה. כי הדרשה היהודית היתה
מיוחדת במינה בעצם המבנה והמהות שלה.
זו היתה תורה במלא מובן המלה, עצם
מעצמה של המסורת הספרותית שהתפתחה
בשחר הספרות העברית.

הדרשה היהודית תומכת את יתדותיה
באגדה, שדה פורה זה של שיר וחזיון,
ספור ומאמר — פרי דמיונו של העם
היהודי. הדרשה היהודית האמתית נעוצה
במסורת האגדה, ועל כן היתה לחלק התורה
שבעל-פה. כמקורה, האגדה, כך גם הדרשה
האמתית ירדה לעמקה של התורה שבכתב
והמסורת המקורית שבעל-פה, שכבר היא
כעת בכתב, בתלמוד ובמדרש, והשתדלה
להביא לידי גילוי אמתות ומחשבות חדשות
שתשמשנה מקור הדרכה לעם. על ידי כך
ניתנה משמעות חדשה ונוספת לדברי התורה
„פרו ורבו“.

אחד הדרשנים הראשונים שעליו מדובר
בספר זה, יעקב אנטולי שחי במאה הי"ג
אמר יפה: „בישראל, שאמונתו היא בעיקר
אמונת התורה, צריך שהרב יהיה יותר